

Kommentar till Maria Strömvik: ”Kunskap och demokrati i EU-kommuner”

Olle Schmidt,
Ledamot i kommunfullmäktige
i Malmö stad och f.d. ledamot i
Europaparlamentet

Under mina år i EU-parlamentet fick jag många besök från Sverige av politiker på alla nivåer, företrädare från näringslivet, journalister, föreningssverige och självfallet vanliga medborgare på besök i Bryssel eller Strasbourg.

Själv fann jag dessa besök mycket stimulerande. Viljan att veta mer och försöka förstå hur EU fungerar var oftast stor.

Det var inte ovanligt att osäkerheten inför hur det hela hänger ihop, ingav en viss tystlåten respekt hos besökarna.

Jag brukade då lätta upp stämningen med att inte jag heller alltid helt förstod hur allt fungerade och på vilken nivå i realiteten beslut fattades.

De som var mest säkra på EU:s beslutsfunktioner var företrädare från näringslivet och journalister, men som efter en studs diskussion och samtal blev något mer avvaktande och mindre tvärsäkra.

Jag nämner detta utan ironi eller spydighet. Att förstå de europeiska institutionerna och deras förhållande till varandra och beslutskompetens är inte det enklaste, vilket ju inte är så konstigt.

Själv förvånas jag inte sällan över hur beslutsfäbig EU ändå kan vara, när den akuta situationen så kräver.

Den flernivådemokrati som sedan 1950-talet successivt byggts upp har av förklarliga skäl med åren genomgått dramatiska förändringar.

Det är en demokratisk process utan någon historisk jämförelse som format det EU vi har idag med den ständiga kampen mellan de nationella intressena och det europeiska samarbetets förmåga att effektivt hantera

gränsöverskridande problem i en alltmer globaliserad värld.

När jag har sagt detta skulle givetvis förståelsen för EU avsevärt kunna förbättras om flera i vårt land kände till de mest elementära spelreglerna för hur EU fungerar. Och så är det ju tyvärr inte idag! Nu har Sverige varit medlem i unionen i snart tjugofem år och prövotiden är för länge sedan förbi.

I Maria Strömviks betänkande ”EU på hemmaplan” (SOU 2016:10) ges flera exempel på stor okunskap hos dem som har att vara demokratins banerförare; politiker, tjänstemän inom såväl stat som kommun och journalister.

I utredningen ges goda exempel på vad som kan göras för att förbättra förståelsen och kunskapen, men såvitt jag känner till har inga av dessa förslag genomförts.

Genom att jag varit politiskt verksam på alla fyra beslutsnivåer under decennier har jag på nära håll kunnat följa utvecklingen. Med några få undantag – i första hand de svenska ordförandeperioderna inom EU – har intresset och engagemanget för EU inom politiken och media inte varit särskilt stort. Jag tycker mig också på senare år kunnat se ett minskat intresse.

Detta märks genom den svenska journalistkårens neddragning av bevakningen av EU-parlamentet i Bryssel och Strasbourg. Mitt intryck är att Danmark är betydligt alertare i det här sammanhanget.

Att det går att göra EU-frågor också intressanta på hemmaplan visade det initiativ som Sveriges Television under något år på försök genomförde i sin bevakning av EU-parlamentet. Särskilda reportage gjordes kring frågor och ledamöter med en regional vinkel för att sändas i SVT:s många regional/lokala sändningar.

En satsning som borde ha fullföljts och utvecklats i syfte att just ge en bredare förståelse för vad EU gör och hur besluten påverkar medborgarna direkt i Sverige.

Likaså skulle Riksdagen må väl av att öppna sig inför EU-parlamentet och acceptera

att EU-parlamentet är just ett parlament men på en annan nivå än riksdagen. Tyvärr verkar kontakterna mellan de båda parlamenten i för hög grad handla om en positionsstrid och ett från Riksdagens sida upprepanande av dess djupare folkliga legitimitet: vem väger tyngst och vem är mest demokratisk! Att det gäller synen på de svenska ledamöterna i EU-parlamentet har jag själv erfarenhet av.

En attityd till förfång för svenskarnas möjlighet att på rimliga villkor kunna delta i ett öppet demokratiskt samtal.

Min tro är att Riksdagens ovilja att släppa på sin hegemoni också har skadat den regionala och lokala demokratins möjligheter att vara en vital del av det demokratiska samtalet inom EU.

"All politics is local", som talmannen i det amerikanska Representanthuset, Tip O'Neil, så träffande beskrev politikens inre väsen.

Kommunerna påverkas ju i mycket hög grad av besluten på EU-nivå. Deras möjligheter att påverka har genom åren ökat, men som flertalet undersökningar visar står våra svenska kommuner mest vid sidan av och ser på.

Uppenbarligen finns det en annan vilja att utöva inflytande också på lokal och regional nivå i flera andra EU-länder.

Det är min fasta övertygelse att en skärpning måste till.

Hemkommen från Bryssel och invald i Malmö kommunfullmäktige en tredje gång har jag gjort en del försök att lyfta EU-frågor, men mestadels förgäves.

Kommentarerna har varit få, möjligen en del spydigheter om att jag borde vara försiktig och inte förlora det lokala sammanhanget.

En del kan det ligga i det, men samtidigt måste EU-frågorna bli en naturlig del av det lokala politiska samtalet och – inte minst – beslutsfattandet.

När utredningen "EU på hemmaplan" var aktuell väckte jag en motion till kommunfullmäktige med förslag att kommunfullmäktige skulle ta upp EU-frågor på dagordningen, två tillfällen per år eller vid behov. Efter en tämligen kort och intetsägande debatt avvisades förslaget.

De lokala politikerna bär givetvis ett huvudansvar för att hitta kopplingar och sammanhang, men de måste ha hjälp av kunniga och välinformerade kommunala tjänstemän.

Om inte riksdagen, eller för den delen regeringen, ser detta som ett problem, anser jag att Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har en skyldighet att agera.

SKL med sina breda internationella kontakter och professionella verksamhet i Bryssel borde göra ytterligare ansträngningar att fördjupa kunskapen om EU-politiken på hemmaplan.

Sieps (Svenska institutet för europapolitiska studier) som har regeringens uppdrag att utbilda och informera beslutsfattare på olika nivåer, och som genomför utbildningsverksamhet i landets kommuner, föreslår jag får mer personella och ekonomiska resurser för att ge kommunala och regionala politiker och tjänstemän ett rejält kunskapslyft i EU-frågor.

Ett tillägg i kommunlagen borde vara möjlig, där "Aktuella EU-frågor" får en särskild punkt på dagordningen i varje nämnd, i kommunstyrelsen och i kommunfullmäktige. Härigenom blir det svårare för de styrande att undvika att EU-frågor på ett eller annat sätt behandlas inom den lokala och regionala politiken.

Jag tycker mig se en paradox här. Samtidigt som politiker och tjänstemän verkar försöka hålla EU-frågor från sig, är det svenska folket alltmer intresserat av EU. Flera undersökningar tyder på att svenskarna blir alltmer positivt inställda till det europeiska samarbetet och ser nödvändigheten av gränsöverskridande samverkan för att bland annat klara klimat och miljö, jobb och tillväxt, terrorism och brottslighet samt globala flyktingströmmar.

Men då måste medborgarna också få chansen att vara med!

Ett memento för svenska politiker att agera!

Slutsats: Kunskapsbrist om EU är ett kommunalt demokratiproblem!